



ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԾԵ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՕԳՈՍՏՈՍ 16, 1902

ԹԻԻ 33

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

	ԵՐԵՎԱՆ
Ճաշակ եւ թոշակ	289
Քոլինս	289
Աստուծոյ Մատթ կայ	289
Ամերիկայի բնիկները	290
Անյադ Շէշը	294
Գնչու եւ Աղնուկան	291
Լորտ Քիչընը	294
Իր Բարեկամը Նեղութեան Մէջ էր	292
Նուադուր	292
Ճշմարիտ Աղօթք	293
Նամակ խարբերող	293
Նամակ վանէ	294
Ազդեր	294
Հանգէս փառաբան	295
Դրամական	296

ԱՒԵՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է մայրաքաղաքիս եւ գաւառներու համար կապիտի 30 դրամ. արծաթ, 6 շիլինգ, կամ 7 3/4 Ֆրանք: Մէկ բերքի գինն է 30 փարա: Ամսաբերքին տարեկան գինն է 6 դրամ. ամէն տեղոյ համար: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է:

Խմբագրութեան վերաբերեալ նամակներ պարտին ուղղուիլ առ Տր. Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, իսկ բաժանորդագրութեան վերաբերեալներն՝ առ Տր. Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, Ամերիկացի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միացեալ Ռաշտայի Կոնգրէսէ, Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ԱՐՏՈՆՏԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՐԵՐԵ-ԽՐԱԿԵՐ

ՃԱՇԱԿ ԵՒ ԹՈՇԱԿ

Խորհրդաւթեան եւ խարբերաւթեան համար ձերբակալուած երիտասարդ մը “Հարուստի ճաշակ եւ աղքատի թոշակ ունէի” ըսաւ լակոնական բացատրութեամբ: Սակայն այս խոստովանութիւնը նկատողութեան արժանի ճշմարտութիւն մը կը պարունակէ: Չարագործը կարծես կը զգայ թէ իր ճաշակը եւ իր թոշակը դժբախտաբար ուղիղ չեն համեմատիր իրարու, եւ թէ սակայն պէտք է ամէն պարագայի մէջ ճաշակին գոհացում տալ եթէ ոչ իր, գէթ ուրիշներու, դրամով:

Երբ փափաքներ եւ զանոնք գոհացրնելու միջոցներ իրարու անհամապատասխան ըլլան, յայտնի է թէ մին կամ միւսը տեղի տալու է: Այդ պարագային մէջ խնդիր է թէ ի՞նչ բանի աւելի յարգ կու տայ մարդ, իր անձին թէ պերճութեան այսինչ միջավայրերուն:

Վնաս չունի խորապէս գնահատել շատ մը բաներ զորոնք հարստութիւնը կարող է տալ: Մեղք չէ գեղեցիկ եւ սիրուն բաներու փափաքի: Զանոնք ունէ գնով ձեռք ձգելու հաստատ կամքն է անուն սեցնող եւ կեանք կործանող բանը: “Ըլլալ” եւ “ունենալ” ահա լոկ երկու բառեր: Բայց ասոնց օրը աւագ տեղ պիտի բռնէ կեանքի բազմաբնի մէջ: Ահա այս ընտրութենէն կախեալ է ազնիւ բարոյականի եւ ծայրայեղ անբարոյութեան բոլոր բովանդակ տարբերութիւնը:

ՔՈԼԻՆՍ

Անհաւատ Քոլինս, եկեղեցականացող, հարցուց թէ ո՞ւր կ'երթայ: “Եկեղեցի,” պատասխանեց գիւղացին յարգանքով: “Ի՞նչ ընելու:” “Աստուծոյ երկրպագելու:” “Կ'աղաչեմ, ձեր Աստուածը մեծ Աստուած է թէ փոքր:” “Թէ՛ մեծ թէ՛ փոքր, պարոն:” “Ի՞նչպէս կ'ըլլայ ատ:” “Այնչափ մեծ է, պարոն, որ երկինքները չեն կարող զայն պարունակել, եւ այնչափ փոքր որ կրնայ իմ սրտիս մէջ բնակիլ:”

Քոլինս խոստովանեցաւ թէ գիւղացիին այս պարզ պատասխանը աւելի ազդեց իր մտքին քան բոլոր հատորները զորոնք ուսեալ աստուածաբաններ եւ վարդապետներ իր դէմ գրած էին:

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ՄԱՏԸ ԿԱՅ

Յաւի եւ չարիքի խորհուրդը մեր առջեւ կը ցցուի ամէն կողմ: Այնչափ խնամտուն չենք որ կարենանք զոյն բացատրող պատճառներ ցոյց տալ: Միւրեւնիւրական է Աստուծոյ բարութեան ապաւինիլ եւ հաւատալ անոր բարեսիրտութեան զոր ամէնքս ալ կը զգանք, թէ եւ չենք կարող բացատրել կամ ըմբռնել:

Կիրակի օր մը մէկը եկեղեցիէն տուն գնաց բարկացած: Քարոզը օգուտ չէր ըրած անոր: Սեղանին վրայ դաժան ու լուռ մնալէ ետքը գնաց նստաւ իր պրզտիկ աղջկան անկողնին քով, ուր տարիէ մը ի վեր պառկած կը մնար խեղճը զստի

ոսկրին վնասուելուն պատճառով: Աղջկը նշմարեց անոր բարկութիւնը եւ ուզեց փարատել զայն: “Աղէկ քարոզ մը լսեցի՞ր այսօր, հայրիկ,” ըսաւ ան: “Ոչ, չլսեցի,” պատասխանեց դառնութեամբ: “Քարոզ մը լսեցի որ բարկացուց զիս: Պատուելին ըսաւ թէ նախախնամութեան մատը կայ մեր տառապանքներուն մէջ, թէ մեր նեղութիւնները ծաղուած օրհնութիւններ են, թէ բարին Աստուած կը շրջէ զանոնք: Հաւատալի՞ է այս: Կարելի՞ է սիրել Աստուած մը, որ այսպիսի նեղութիւն կը շրջէ իմ պզտիկ աղջկանս:” Այսպէս դուրս թափեց իր բոլոր բարկութիւնը քարոզին դէմ, որ անբացատրելի խորհուրդներ մեկնելու:

Պզտիկ աղջկը չհասկցաւ անոր բոլոր ըսածը: Եւ, առանց սպասելու անոր խօսքին լմննալուն, գոցեց իր աչքերը, եւ ահա արցունքի կաթիլներ սկսան երեւիլ անոր այտերուն վրայ: “Սիրելի աղջիկս,” ըսաւ հայրը. “բերելու չէի իմ բարկութիւնս մինչեւ հոս քեզի, որ այնքան համբերատար եւ արի եղար: Պէտք չէր որ աւելցնէի քու հոգի:” “Չէ, չէ, հայրիկ,” յարեց պզտիկ աղջկը. “բայց երբ դուն կը խօսէիր, չէի կրնար չմտածել թէ — իրաւ շատ տառապեցայ — շատ աշխատեցայ — բարի չեղայ միշտ, բայց աշխատեցայ ըլլալ: Դուն աւելի գիտես անշուշտ, բայց ես կը կարծէի թէ — ինձի կարելի չէր այս նեղութիւններու համբերել, եթէ չհաւատայի միշտ թէ Աստուծոյ մատը կայ բոլոր ասոնց մէջ:”

Այն օրէն սկսելով հայրը, թէ եւ անձկութեան ամիսներ յաջորդեցին իրարու, իր պզտիկ աղջկան միւրեւնիւրութեան մասնակցեցաւ սա հաւատքով թէ “Աստուած մատ ունի անոր տառապանքին մէջ:” Պարզ հաւատք էր այս, բայց պատշաճ ու կարեւոր: Անով հայր եւ աղջիկ միւրեւնիւրութեան ու կազդուրութեան այն տաղտկալի շրջանին մէջ որ անցաւ մինչեւ որ աղջիկը ապաքինեցաւ: Կեանքի մէջ շատ բան կայ մեր խելքէն վեր: Երբեք պէտք չէ որ ամենանք խոստովանել: Բայց Աստուծոյ բարութեան

պարզորէն հաւատարմը բացատրութեան կարօտ բան մը չէ : Եւ սակայն այդ հաւատքն է որ վիշտը հանդուրժելի կ'ընէ և լոյս ու խաղաղութիւն կը բերէ :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ԲՆԻԿՆԵՐԸ

[խմբագրական]

9.

1900ի մարդահամարին նայելով Միացեալ Նահանգներու մէջ մնացած Հնդկներու թիւն է 270,544 : Աւելի քան 76 միլիոն բնակիչներուն փոքր մէկ կոտորակն է այս, եւ սակայն 1890էն մինչեւ 1900՝ քիչ մը աւելցաւ Հնդկներուն թիւը : Հնդկներուն տեղերը կ'արժէ յիշատակել : Անոնցմէ միայն 24,000ը Միսիսիպիի գետին արեւելակողմն են, եւ ասոնց երկու երրորդը երկու Նահանգներու, Ուիսքոնսինի եւ Միչիկէնի, մէջ կը բնակին, որոնց մին Միսիսիպիի սահմանակից է եւ միւսը անոր մօտ : Միացեալ Նահանգներու աւելի բազմամարդ կողմերը Նիւ Եորքի, Պոսթընի, Ֆիլադելֆիայի, Քիլիֆէնտի եւ Փիթսպըրկի մօտերը կրնայ մարդ տարիներով բնակիլ եւ երբեք Հնդկիկ չպատահիլ : Հնդկներն ամէնէն աւելի շատ են երկրին նորագոյն կողմերը, ուր մինչեւ 1850ին շատ քիչ սպիտակամորթներ հաստատուած էին : 1865էն հետեւ երբ ներքին պատերազմը վերջացաւ՝ բնակիչներն անդադար դէպ արեւմուտք դիմեցին եւ այն անագին տարածութիւնը արդի ժամանակներու մէջ նմանը չտեսնուած արագութեամբ լեցուեցաւ գաղթականներով : Այս աւելի դժուարութիւններ յարոյց սպիտակամորթներուն եւ չիկամորթներուն միջեւ : Շիկամորթները կը զգային թէ ասոնք իրենց վաղեմի որսավայրերն էին իրենց ժողովուրդներէն : Եւ որ մեծ ժողովուրդ մը պարեցնէր : Շահախոյր եւ ընչաքաղց շատ գաղթականներ չվարանցան ամբողջովին անտեսել Հնդկներուն իրաւունքները եւ պնդել, ինչպէս կ'ըսուի երբեմն, թէ «միակ բարի Հնդկը մեռած Հնդկին է» : Հնդկներն ալ, իրենց կրած զրկանքներէն դայրացած եւ իրենց վայրենի բնութեանէն զրգուած, կոտորածի կը ձեռնարկէին ուր որ սպիտակամորթներու խմբակ մը իրենց ձեռքն իյնար :

Բայց կառավարութիւնն ընդհանրապէս ուղիղ ընթացք մը բռնած է անոնց հանդէպ : Աշխատած է եւ տակաւին կ'աշխատի Ամերիկեան ցամաքին նախկին տէրերուն սերունդը վնասէ պաշտպանել : 1901 Յունիս 30ին լրացող տարուան մէջ կառավարութիւնը 10,887,440 տուր, այսինքն գրեթէ 2½ միլիոն ոսկի ծախսած է Հնդկներուն համար եւ 1789էն ի վեր երբ Ուաշինկթըն, Ամերիկայի առաջին Նախագահը, նախագահական իր պաշտօնն սկսաւ, կառավարութիւնը աւելի քան 86,000,000 ոսկի ծախսած է անոնց համար : 1900ին կառավարութիւնն ոտճիկ ընդունող Հնդկներուն թիւն էր 27,393, որոնց համար ըստ տեղոյն եւ պարագաներուն անձ զուլս 136էն 1,067 դահ. ոսկեղրամ ծախք կ'ըլլար : Նաեւ կառավարութիւնը Հնդկներուն 129,000 քառ. մղոն տարածութեամբ հող պահած է, որ Մեծ Բրիտանիոյ, Իրլանտայով հանդերձ, ամբողջ տարածութենէն ալ քիչ մը աւելի է :

Բայց Հնդկներուն բարեկամները — եւ Հնդկները անձնուէր շատ բարեկամներ եւ ջատագովներ ունին երկրին ամէնէն բարի մարդոց մէջ — զգացին թէ ասկէ աւելի բան

մը անհրաժեշտ է անոնց բարձրագոյն բարօրութիւնը ապահովելու համար : Յորչափ ժամանակ Հնդկները ուրոյն տոններու խումբ մը մնան երկրին մէջ, անոր խաղաղութեան սպառնալիք մը պիտի ըլլան եւ մեծ մասամբ պիտի զրկուին անոր աւելի բարձր քաղաքակրթութեան բարիքներէն : Ուստի բազմալի է որ անոնք իրենց ցեղային կազմակերպութիւնը թողուն եւ Ամերիկեան քաղաքացիներ ըլլան Ամերիկա գաղթած Գերմաններուն, Իտալացիներուն եւ ուրիշներուն նման : Կառավարութիւնը սակայն ստիպում ի գործ պիտի չդնէ այս նպատակին համար, այլ երկու տնօրինութիւն ըրած է, որով Հնդկները կը մղէ կամաւ այդ նպատակին դիմել :

Առաջին տնօրինութիւնը եղաւ 1887ին : Մինչեւ այդ ժամանակ Հնդկներուն յատկացուած հողերը ցեղներուն ընդհանրութեան կը պատկանէին : Օրինակի համար, այսքան քառ. մղոն տեղ Շայեաններու ցեղին տրուած էր, եւ ոչ մէկ անհատ Շայեան կրնար ըսել թէ Սա մէկ արտավարը իմ անհատական սեփականութիւնս է : Այդ տարուան օրէնքով ունէ Հնդկ կրնայ ցեղին յատկացուած գետնէն մաս մը զատել իր անձին համար : Եթէ ընտանիքի գլուխ է, իրաւունք ունի 160 արտավար կամ մէկ քառ. մղոն տարածութեամբ գետնի մը ¼ իւրացնելու : Եթէ ամուսին է, աւելի քիչ տեղ կրնայ իւրացնել : Կառավարութիւնը կը հաւանի 25 տարի տուրք չառնել այդ հողէն եւ այդ միջոցին հողը ուրիշի պիտի չկրնայ փոխանցուիլ : Եթէ Հնդկը ուզէ ծախել, պիտի չկրնայ ծախել : Ասոր նպատակն է զայն պաշտպանել սպիտակամորթ այնպիսի գաղթականներու խաբէութենէն, որոնք կ'ուզեն անոր ձեռքէն խել հողը արժէքէն շատ վար գնով : Եթէ Հնդկ

ղաքածնէն մեկնիլ, կրնայ ունէ տեղ ուր կառավարական հող կը գտնուի՝ 160 արտավար տարածութեամբ գետնի ստանալ : Եթէ ուզէ հողագործ չըլլալ, կրնայ ունէ օրինաւոր արհեստի պարապիլ եւ քաղաքացիական ամէն իրաւունք վայելիլ : Երեք տարի առաջ 55,467 Հնդկներ անհատ հողատէրեր եղած էին եւ 10,000 հոգի նոյն տարին քուէ տալու իրաւունք վայելեցին :

Հնդկը բարձրացնելու նպատակով կառավարութեան կողմէ եղած միւս տնօրինութիւնն է. դաստիարակութիւն : Գիշերօթիկ եւ ցերեկեայ բազմաթիւ դպրոցներ բացուեցան անոնց մէջ : Կառավարական դպրոցներէն զատ ալ ուրիշներ կան կրօնական զանազան մարմիններու կողմէ բացուած : Այդ դպրոցները 1900ին կը յաճախէին ընդ ամենայն 26,451 աշակերտ, կամ ամբողջ բնակչութեան իւր տասնէն մին : Հնդկական Կիսանահանգին «Հինգ Գաղաքակիրթ Տոհմերուն» մէջ դպրոցականի տարիք ունեցող տղայոց թիւն էր 1900ին 16,090, եւ ասոր գրեթէ 3ը դպրոցի աշակերտ արձանագրուած էին : Այս աշակերտներուն իւր 2,000ը կամ ամբողջին մէկ հինգերորդը գիշերօթիկ դպրոցի մէջ էին, իսկ մնացեալը նոյն ցեղերուն գիւղերուն մէջ բացուած մօտակայ փոքր դպրոցներու մէջ : Սակայն այս ցեղերէն դուրս Հնդկի աշակերտներուն ստուար մեծամասնութիւնը գիշերօթիկ դպրոցներու մէջ կը գտնուին : Բազմալի է ժամանակ մը զանոնք բաժնի իրենց ընտանեկան աղքեցութիւններէն եւ անոնց ուսուցիչներուն ընծայել գիշերօթիկ դպրոցի յատուկ լաւագոյն պատեհութիւնը իրենց աշակերտներուն նկարագիրները ձեւակերպելու եւ զանոնք իրենց

ցեղերուն վիճակը բարձրացնել աշխատելու ագնիւ տենչով վառելու : Անոնց 2,759 ուսուցիչներէն 701ը միայն Հնդիկ են, իսկ միւսները սպիտակամորթ : Հնդիկ 26,000 աշակերտներուն աւելի քան 20,000ը գիշերօթիկ դպրոցի մէջ են : Այս դպրոցներուն մեծ մասը Հնդկական գաւառներուն մէջ են, բայց ամէնէն խոշոր եւ ամէնէն լաւ դպրոցներէն ոմանք Միացեալ Նահանգներու արեւելեան մասին մէջ են : Ամէնէն խոշորը կը գտնուի Փէնսիլվանիոյ Քարլայլ քաղաքին մէջ, ուր 1,218 աշակերտ արձանագրուած էին 1900ին : Ասոնք երկու սեռէ էին գրեթէ հաւասար թուով եւ 76 ցեղի կը պատկանէին : Ուսուցնասրահի կանոնաւոր դասերէն զատ առաջադարձութեան, նկարչութեան, ձիւղ կազմածի պատրաստութեան, հացագործութեան, դերձակութեան, դարբնութեան, կառքի նորոգման, թիթեղնագործութեան դասեր կան մանչերու համար : Հարկաւ ոչ մէկ աշակերտ կը սորվի բոլոր այս բաները, բայց կը սպասուի որ ամէն աշակերտ սորվի այս արհեստներէն մէկը : Աղջիկներու համար կերակուր եփելու դպրոց կայ, կար կարելու դպրոց կայ, նաեւ լուացքի հրահանգութիւն : Դպրոցն ունի նաեւ տպագրական մամուլ եւ գրաշար աշակերտ ու տպագրիչ աշակերտ, եւ շաքաթաթերթ մը կը հրատարակէ : Դրական ուրիշ գործեր ալ կան, ոմանք վիճաբանութեան երեք ընկերակցութիւններու հետ կապակցուած : Մեծ ուշադրութիւն կը նուիրուի ձայնական եւ գործիական երաժշտութեան, եւ մանչերը նուագածուներու պատուական խումբ մը ունին : Ըմբռնական խաղերու ալ, որոնք ֆիզիքական զարգացման համար կարեւոր են եւ Անգղիոյ եւ Ամերիկայի դպրոցներէն շատին մէջ կան :

Նմանօրինակ ուրիշ դպրոցներ կան : Հէմփթընի մէջ (Վերձինիա) դպրոց մը կայ, ուր տարին Հնդիկ 120 նոր աշակերտ կը զրկուի : Այդ դպրոցը թէ՛ սեւամորթներու եւ թէ՛ Հնդկներու համար է, եւ առաջինները մեծամասնութիւն կը կազմեն : Հոս ալ կ'ուսուցուին Քարլայլի մէջ ուսուցուած արհեստները եւ աւելի ուշադրութիւն կը նուիրուի երկրագործական ուսման եւ ընտանի անասուններու հոգածութեան :

Այս դպրոցները չեն կրնար աշակերտներուն մէջ չզարգացնել ճշմարիտ մարդու ոգի եւ արժանապատուութեան զգացում : Անոնց չըջանաւարտները, երբ իրենց ցեղերուն վերադառնան, իրենց հետ պիտի տանին իրենց աւելի բարձր գաղափարները : Խնամով պահուած յիշատակագիրք մը ցոյց կու տայ թէ Հէմփթընի բոլոր Հնդիկ չըջանաւարտներուն հարիւրին 90ը իրենց տեղերը վերադառնալէ ետքը լաւ ընթացք ունեցած են : Հնդկական գործերու Ամերիկեան տեսուչը կը վկայէ թէ նոյնպէս կարելի է ըսել բոլոր Հնդիկ դպրոցներու չըջանաւարտներուն հարիւրին 76ին համար : Ոմանք, թուով սակաւ, անարժան կը հանդիսանան : Ոմանք վայրենութեան սովորութիւններուն կը դիմեն վերստին : Բայց ամէն համայնքի մէջ դպրոցներուն բոլոր պաշտօնն է իւրարին գործածելի պատեհութիւններ ընծայել մարդոց :

Ուրեմն Միացեալ Նահանգներու Հնդկներուն ապագային նկատմամբ քաջալերուելու շատ պատճառ կայ : Երեք տարի առաջ 28,351 Հնդկներ Բրիտանիայ Եկեղեցիներու անդամ էին : Ունին անոնք բարի եւ իմաստուն բարեկամներ, եւ Ամերիկայի լաւագոյն մարդոցմէն ոմանք տարուէ տարի

համաժողով կը գումարեն զանոնք պաշտպա-
նելու եւ զարգացնելու միջոցներու վրայ
խորհելու համար : Ասոնց նշանաւորներէն է
Մր. Հէնրի Լ. Տօզ, որ երկար ժամանակ
աղդեցիկ մէկ անդամն էր Ամերիկեան Ծե-
րակոյտին եւ որ Ամերիկայի մէջ ամէնէն ա-
ւելի մեծարուած մարդոց մին է : Հանրային
կեանքէ քաջութենէ ի վեր մեծապէս կը շահա-
գորդուի Հնդկներու վիճակին : Իր դուստրն
ալ մեծ եռանդով փարած է նոյն բարի դատին :
Վ. Ե. Բ.

Ա. Ն. ՅԱԳ. ՇԻՇԸ

Աղքատիկ, փոքր տղայ մը, չիշի մը քով
նստած անոր մէջ կը նայէր եւ ըսաւ, «Արդ-
եօք ասոր մէջ զոյգ մը կօշիկ չը գտնուիր :»
Մայրը կարկտիւր էր անոր հանդերձները,
բայց ըսաւ թէ կօշիկներդ այնքան գէշ են
որ պարտիս բոկոտն երթալ : Այն ատեն տղան
աղիւս մը առաւ եւ կոտորեց չիշը, բայց ա-
նոր մէջ կօշիկ չկար, եւ տղան վախցաւ,
վասն զի անիկա իր հօրը չիշն էր : Տղան
նստաւ եւ հեկեկաց այնպէս բարձրաձայն
որ չսեց ետեւէն եկող քայլի մը դոփեւնը
մինչեւ որ լսեց սա ձայնը. «Էհ, ի՞նչ է
այս, ի՞նչ կայ :» Տղան ընդոստ ելաւ մե-
ծապէս չիտթած : Իր հայրն էր ան : «Ո՞վ
կոտորեց չիշը,» ըսաւ : «Ես կոտորեցի,» ըսաւ
տղան, շունչը բռնած, կէս մը սոսկումով
եւ կէս մը հեկեկալով : «Ինչո՞ւ :» Տղան վեր
նայեցաւ : Ձայնը իր ակնկալածին պէս չէր :
Ճշմարտութիւնը սա էր որ հայրը գգածուած
էր աղին խեղճուկ վիճակէն, այն փոքրիկին
եւ այնքան վշտացածին որ այնպէս տխրած
կը հակէր կոտորուած չիշին վրայ : «Ես ա-
նոր մէջ զոյգ մը նոր կօշիկ փնտռեցի :
Ես զոյգ մը կօշիկ կ'ուզեմ, բոլոր ուրիշ
տղաքը կօշիկ ունին :» «Ի՞նչ պատճառաւ
մտածեցիր թէ չիշին մէջ կօշիկ պիտի գտ-
նես,» հարցուց հայրը : «Մայրիկը ըսաւ. ես
անկէ նոր կօշիկ ուզեցի, եւ ան ըսաւ թէ
անոնք սեւ չիշին մէջ մտած էին, եւ թէ
ուրիշ շատ բաներ ալ անոր մէջ մտած էին,
վերարկուներ, գլխարկներ, հաց, միս եւ
ուրիշներ : Եւ ես մտածեցի թէ զանիկա
կոտորելով, զանոնք բոլորն ալ պիտի գտնեմ
անոր մէջ : Բայց բան չգտայ հոն : Հայրիկ,
կը ցաւիմ որ քու չիշդ կոտորեցի : Այսուհե-
տեւ ալ ատանկ բան չեմ ըներ :» «Կարծեմ
պիտի չընես,» ըսաւ հայրը ձեռքը դնելով
տղուն գիտախօսելու պզտիկ գլխուն վրայ եւ
դուրս ելաւ, թողելով տղան զարմանքի մէջ
թէ իր հայրը ինչո՞ւ չբարկացաւ իրեն : Եր-
կու օր ետքը հայրը տուփ մը բերաւ տղին,
եւ ըսաւ որ բանայ զանիկա : «Նոր կօշիկ,
նոր կօշիկ,» գոչեց տղան : «Ոհ, հայր, դուն
նոր չիշ մը առիր, եւ ասոնք անոր մէջ էին :»
«Ոհ, տղաս, նոր չիշին մէջ ատանկ բան
չմտնէր : Մայրդ չիտակ խօսեցաւ : Այն բա-
ները ամէնն ալ մտան չիշին մէջ, բայց կը
տեսնես որ զանոնք դուրս հանել դիւրին բան
չէ : Աստուած օգնէ ինծի, որ այսուհետեւ
դուրս պահեմ զանոնք :»

Գ. Ն. ՅԱԳ. ՇԻՇԸ

Քանի մը տարի առաջ տառնեցի թէ տա-
րեկան պատանի մը Լոնտոնի մէջ բնակու-
թեան համար սենեակ մը վարձեց : Հոն հա-
սաւ իրիկուան ծաշէն ճիշդ առաջ, եւ իր
կեանքին մէջ առաջին անգամն ըլլալով պի-
տի նստէր սեղան եւ պիտի գործածէր դա-
նակ եւ պատառաքաղ : Անոր պնակին քով
կը գտնուէր ձերմակեղէն մը մաքուր ծալ-
ուած, եւ կարծեց թէ թաշկինակ էր : Այն-

պէս ալ ըսաւ իր պանդուկապետին : Տղան
բաւական զգայուն բնութեան տէր էր, եւ
ուստի ամչցաւ երբ հասկցաւ թէ սխալած էր,
եւ ըսաւ. «Ներեցէ՛ք ինծի : Ես չեմ գիտեր
այս տեսակ բաներ : Ես Գնչու եմ : Գիտեմ թէ
սխալներ պիտի ընեմ : Բայց եթէ ուղղէք
սխալներս, երբ սխալիմ, շատ շնորհակալ
պիտի ըլլամ, եւ երբեք պիտի չբարկանամ
կամ խոժոռիմ :»

Այս տղան, Բոտնի, որ հիմա ամէն տեղ
կը ճանչցուի Գնչու Սմիթի անունով, այսօր
ամէնէն յաջողակ աւետարանիչն է Լոնտոնի
մէջ : Ամբողջ Անգլիոյ մէջ մարդիկ անոր
առաջնորդութեան կ'ընծայեն իրենց նոր
կեանքը : Անիկա քառասունութեկու տարի
առաջ Գնչուի խրճիթի մը մէջ ծնաւ, եւ իր
կեանքին մէջ երբեք հինգ շաբաթ անընդհատ
կամ յաջորդաբար զարոյց գացած չէ : Երբ
հինգ տարեկան էր, իրենց ամբողջ ընտանիքը
ծաղկախոտ բռնուեցան, եւ մայրը մեռաւ :
Մայրը կէսգիշերին թաղուեցաւ Բրիստո-
նէական արարողութիւններով, եւ կրօնա-
կան այս առաջին պաշտօնը, որու ներկայ
գտնուեցաւ մեռելային ամուսինը, խորին
տպաւորութիւն ըրաւ անոր վրայ եւ պատ-
ճառ եղաւ անոր դարձին :

«Աստուծոյ վրայով մեր առաջին դաղա-
փարը,» կ'ըսէ Գնչու Սմիթի իր ինքնակեն-
սագրութեան մէջ, «խրճիթին մէջ հօրս գե-
ղեցիկ կենցաղէն ծագում առաւ, կենցաղ՝ որ
էր նման բացուող ծաղկի, որուն գեղեցկու-
թիւնը կը յափշտակէր զմեզ ամէն : Ան
քնաւ չապրեցաւ կեանք մը եկեղեցիին մէջ
եւ ուրիշ կեանք մը Գնչուի խրճիթին մէջ :»
Որդին իր գործն սկսաւ Փրկութեան Բանա-
կին հիմնադիր Պոլթի Զօրավարին հսկողու-
թեան ներքեւ : Գնչու Սմիթի հոգեւոր ժո-
ղովներէն մէկուն ներկայ գտնուեցաւ, երբ
Պոլթի Զօրավար ներս մտաւ եւ ճանչնա-
լով տղան, որուն վրայով լսած էր, ըսաւ
յանկարծ. «Յաջորդ խօսողը պիտի ըլլայ
Գնչու տղան :» Բոտնիի գողը բռնեց այս
անակնկալ հրաւերին վրայ, բայց յառաջ քա-
լեց դէպ ի բմը եւ երգ մը երգեց իր գե-
ղեցիկ ձայնով : «Սիրտ առ, տղաս,» գոչեց
բարձրահասակ մարդ մը ունկնդիրներուն
մէջէն, «մինչ տղան կը կանգնէր. անխօս :
«Շատ լաւ,» պատասխանեց տղան արագ :
Ժողովուրդը ծիծաղեցաւ, եւ տղան քիչ մը
խրախուսուելով խօսեցաւ քիչ մը : Անոր
հրապարակային պաշտօնին սկիզբը այսպէս
եղաւ :

Երբ Բոտնի առաջին անգամ հրաւիրուեցաւ
ժողովի առաջնորդելու անձին, գտաւ ինքզինք
սա մեծ դժուարութեան առջեւ թէ ինչպէս
բարձրաձայն պիտի կարենար կարդալ Սուրբ
Գիրքը : Կարդալ սորվելու համար տուած էր
այնքան ժամանակ որքան կարող էր գտնել :
Բայց իր պարապ ժամանակը եւ պատեհու-
թիւնները այնքան սակաւ էին, որ գիտէր թէ
աղէկ պիտի չկրնար կարդալ երկար բառերէն
շատը : Առաջին անգամ մտածեց խնդրել բա-
րեկամէ մը որ ընթերցումը ընէ, յետոյ մոտ-
ճեց բարձր ձայնով հեղեղ բառերը զորոնք չէր
կրնար արտասանել : Բայց խորհեցաւ թէ ա-
տիկա պարզապէս իր սգիտութիւնը մատնել
պիտի ըլլար : Ուստի կարգաց կամաց կամաց
եւ զգուշութեամբ մինչեւ որ եկաւ երկար
բառի մը : Այն ատեն կեցաւ քիչ մը մեկնու-
թիւն խօսելու համար, եւ մեկնութենէն
ետքը նորէն սկսաւ կարդալ, բայց երկար
բառին վրայէն ցատկելով : Եւ սակայն Գնչու
պատանին ժամանակ ետքը այնքան մշակեց
ինքզինք մոռաւորապէս որ հիմա զանիկա

կրկին եւ կրկին ունկնդրողը չկրնար քե-
րականական կանոններու եւ կամ հնչման
սխալ գտնել : Եւ Լոնտոնեան երեւելի թերթ
մը զանիկա ներդրելով կ'ըսէ թէ ձան Պրայթ
ետքը ան կը գործածէ ընտրելագոյն Անկո-
Սաքսոն լեզուն : Անոնք որ գիտեն անոր
կեանքին պատմութիւնը, բացատրութիւնը
կը գտնեն սա իրողութեան մէջ թէ անիկա
ընթացաւարտ մըն է այն նոյն դպրոցին, ուր
կըթուեցաւ ձկնորս Յովհաննէս :

Բոտնի Սմիթի, ձիւ բարեկամ, Գնչու եւ
ազնուական, ինչպէս կ'անուանէ զանիկա
Պատ. Բէյմպըլ Մորկըն, այսօր աշխարհի մէջ
բարիի նպաստաւոր գորութիւն մըն է : Իր
կեանքին եւ գործին մէջ կը հաստատէ թէ
կրօնքը ոչինչ կորսնցուցած է իր յատկու-
թիւններէն եւ բարձրացնելու եւ օրհնելու
իր գորութեան :

ԼՈՐՏ ՔԻՉՐՆԸՐ

(Սխալագրութիւն)

(Շար. Զախար Բիւշ Եւ Վիլ)

Պոնտիֆիկոն զիրքը գրաւելու համար
անոր ըրած վերջին ձեռնարկը խափառ քննա-
դատուած է : Լորտ Բոպըրթս ստուգիւ-
ի գլուխ հանեց այդ ձեռնարկը աւելի քիչ
կեանքերու զոհով, բայց սա կրնայ ըսուիլ
թէ շնորհիւ Լորտ Բիչընըրի աւելի դիւրին
մեթոտներուն, եթէ Պոնտիֆիկոն կորուստ-
ները այնքան մեծ ըլլային որքան անոնց
զիրքը կը թուէր թէ կ'երաշխաւորէր, պա-
տերազմը այսքան պիտի չերկարէր թերեւս :
Լորտ Բիչընըր փառաշնորհիւ փութաց հա-
սաւ սրացող զօրաբանակով մը Փրիսքա եւ
Փարնարվոն գաւառները, ուր Բիչիի գաղ-
թականութեան ըմբոստ գործերը կը սպառ-
նային մեր հաղորդակցութիւնները խզել :
Անոր վաղքին երազութիւնը անգամաւոր ծեց
թշնամին եւ վերցուց վտանգը : Լորտ Բիչը-
նըր գլխաւոր զօրաբանակը դառնալով շա-
րունակեց կատարել իր Սպայակոյտի Պետի
պաշտօնը, պաշտօն՝ որ հազիւ նշանաւոր կը
հանդիսանայ զանիկա հանրութեան առջեւ :
Ամէն մէկ մղոն որ կ'աւելնար մեր յաղթած
երկրին վրայ՝ կ'աւելցնէր անոր աշխատու-
թիւնները : Վասն զի բանակ մը յառաջ կը
խաղայ՝ եթէ ուտէ, սնունդ առնէ, եւ Լորտ
Բիչընըրի կ'իշխար անոր սնունդ հայթայթե-
լու զժուարին գործը, մինչ արագ արագ կը
փոխուէին բանակին անցած տեղերը : Այս
պաշտօնին կամ պարտականութիւններուն
գործադրութիւնը մերթ կ'ընդհատուէր պա-
տերազմի դաշտին մէջ գործօն աշխատու-
թեան պատճառաւ, վասն զի Լորտ Բոպըրթս
երբեք չէր վարաներ իր Տեղակալին վստա-
հիլ կորով եւ արագաշարժութիւն պահան-
ջող ունէ պաշտօն : Փրիթորիայի առնուելէն
ետքը մեր զինուորներուն պատահած այն
երկար նեղութիւններու միջոցին Լորտ Բի-
չընըրի կրկին եւ կրկին դիմում եղաւ :
Այս արշաւանքներու միջոցին Բրիսթիան
Տը Ուէթ ամէնէն գործօն դերը կատարեց,
եւ անգամ մը Բէնտսթէրի մէջ մազ մնաց
որ ձերբակալէր Սպայակոյտի Պետը : Ընդ-
հանուր Հրամանատարն ինք անգամ հաւանո-
րէն մազապուր զերծաւ յաջորդ ամսուն, երբ
Բիչընըր նորէն Հարաւ եկաւ : Անոր նպա-
տակն էր տնօրինել այն գործողութիւնները
որոնցմով Տը Ուէթ կը հաւաքուէր վաղ գե-
տին վրայ : Առաջին անգամ այնպէս թուեցաւ
թէ այս ահաւոր Պոնտիֆիկոն զօրաւարը անշուշտ
թակարար մէջ ինկաւ, եւ թէ կամ պիտի
կուէր կամ անձնատուր պիտի ըլլար : Ըստ
ամէն երեւոյթներու, անիկա բոլորովին պա-

չարուած էր, իր ետեւն ունենալով անան-
ցանելի գետ մը, Բայց անիկա իր ժամանակը
գործածեց գետէն լաստով անցնելու, եւ
առաւօտ մը երբ Անգղիացիք արթնցան, տե-
սան որ անիկա նորէն յառաջ կը քալէ: Քի-
չընքրի յոյսն ի դերեւ ելաւ, բայց չյաղթա-
հարուեցաւ: Իր հեծեալ զինուորներուն
գլուխն անցաւ, նետեց ամէն բան որ կըր-
նար խոչ եւ խախտել ըլլալ իր յառաջխաղա-
ցութեան եւ կամ յողմեցնելու աւելցնել իր
արդէն յողմած ձիերուն, վերսկսաւ հալածել
թշնամին: Գիտէր թէ Տը Ուէթ պիտի անցնէր
Կաթորանտը, Ետանէսպուրկի հարաւարեւ-
մտեան կողմը, եւ հաւանօրէն պիտի զարնուէր
հիւսիսակողմը Սմիթ-Տորիէնի հրամանա-
տարութեան ներքեւ եղող զօրաց հետ:
Տակաւին ժամանակին Լորտ Քիչընըրի հաս-
նելուն յոյս կար, բայց Տը Ուէթ, իր սովո-
րութեան համեմատ, ամէն հաշիւ տակնու-
վրայ ըրաւ, խոյս տալով Սմիթ-Տորիէնի
Հեծելազուգէն եւ արագ անցնելով Փրի-
թորիայի մերձակայ լեռնած անցքէն:

1900 Դեկտեմբերին Լորտ Բուլլըրթս մեկ-
նեցաւ Հարաւային Աֆրիկէէ, եւ ընդհանուր
հրամանատարութեան պաշտօնը փոխանցուե-
ցաւ Լորտ Քիչընըրի: Երբ Լորտ Բուլլըրթս
թողուց երկիրը, այն ընդհանուր կարծիքը,
տպաւորութիւնն ունէր թէ պատերազմը
գրեթէ աւարտած էր: Եւ սակայն Լորտ Քի-
չընըր շատ դժուարութիւններ կը նախատե-
սէր ընդդիմութեան յամառ հանգամանքէն,
թէպէտ տարակուսելի է թէ կը հասկնա՛ր
արդեօք թէ ո՛րքան պիտի տեւէր պատե-
րազմը: Այն ինչ ստանձնեց ընդհանուր
հրամանատարութեան պաշտօնը, ահա խոռ-
վութիւններ ծագեցան հարկւրաւոր տարբեր
եւ լայնօրէն ցրուած տեղերու մէջ: Քէյփի
գաղթականութեան վրայ արշաւեց Տը Ուէթ,
եւ Օրէյնձ գետին վրայի Պոէրները խրա-
խուսուեցան Տը Ուէթի յաջողութենէն, որ
փայլակի պէս անցաւ երկրին մէջէն: Շու-
տով յայտնի եղաւ Լորտ Քիչընըրի թէ պէտք
է նոր մեթոտներու դիմել այս չփոթեցու-
ցիչ ընթացքին հանդէպ: Կեդրոնական բա-
նակներ կազմակերպուեցան պաշտպանելու
նպատակաւ քաղաքացիները, որոնք չէին ու-
զեր նորոգել պատերազմը: Լորտ Քիչընըր
1901 Փետրուարին ջանք մը ըրաւ բանակ-
ցութեան միջոցով պատերազմը վերջացնե-
լու, հրաւիրեց Պոթա զօրավարը որ իրեն
հետ տեսակցի Միտլըլուրկի մէջ, ուր քըն-
նուեցան որոշուելու խնդիրները: Բայց Պոթա
երկու Հանրապետութեան անկախութենէն
դատ ուեւ ուրիշ բանով գոհ չեղաւ: Ուստի
հաշտութեան այս ձեռնարկը անյաջող ելաւ:
Այսու ամենայնիւ իրաւախոհութեան գա-
լու յայտնի տրամադրութիւն մը կը տես-
նուէր, վասն զի Պոթա քանի մը շաբաթ յե-
տոյ թոյլտուութիւն խնդրեց հետագրով խոր-
հրդակցել Մը Քիւրկըրի հետ: Թոյլտուու-
թիւնն եղաւ, բայց Լա Հէի մէջ խաղաղու-
թեան նպատակաւ կերպով չմտածուեցաւ
խնդրին վրայ, ուստի ուրիշ բան չմնաց ը-
նելու, բայց եթէ՝ պատերազմը շարունակել
աշխուժիւ Ընդհանուր Հրամանատարին
որդեգրած նոր մեթոտներուն համաձայն:
Այս միջոցին էր որ Լորտ Քիչընըր ընդար-
ձակեց եւ կատարելագործեց տեղ տեղ փոք-
րիկ ամրոցներ կառուցանելու գործը: Հա-
մարեութեամբ եւ հաստատամտութեամբ,
որ գրգռեցին ցամաքային Եւրոպայի քըն-
նադատներուն զարմանքը եւ երբեմն ծաղ-
րածութիւնը, հատուածներու բաժնեց այս
ընդարձակ երկիրը եւ չըջապատեց զանոնք

պողպատ ձեռքերով: Այս հանձարեղ եւ ճար-
տարանար ծրագրին արդիւնքը եղաւ աւ-
րել քայքայել թշնամիին ջոկատները եւ զըր-
կել զանոնք այն դիւրաշարժութենէն որ ա-
նոնց ոյժին պատճառն եղած էր: Եւ այս-
պէս պատերազմը շարունակուեցաւ, յաղ-
թութիւնը մէյմը այս եւ մէյմը այն կողմը
ըլլալով: Մինչ Լորտ Քիչընըր պատերազմը
կը շարունակէր կորովով եւ հատառատութե-
թեամբ, երբեք աչքէն չվրիպեցուց նպատա-
կակէտը որուն համար կը կռուէինք: Զանց
չըրաւ որոշման մը գալու եւ ոչ մէկ պա-
տենութիւն, եւ Մայիսին անոր ջանքերը
յաջողութեամբ պսակուեցան: Վէրինիկիկի
ժողովը այնքան նոր է որ հարկ չէ աւելի
բան խօսիլ անոր վրայ: Բանակցութիւննե-
րու միջոցին Լորտ Քիչընըրի վարձուքը ոչ
միայն իմաստութիւն եւ կարեկցութիւն կը
փայլեցնէր, այլ նաեւ դիւանագիտութիւն մը՝
որուն կարելի էր տիրանալ Եւրոպական դեմ-
պանատեններուն մէջ փորձառութիւն ստա-
նալով միայն: Յունիս ինչ, կիրակի օր, հաշ-
տութեան կնքումը եւ այն երկարատեւ եւ
դառն կռուին աւարտումը Թագաւորին եւ
Պետութեան հաղորդելու երջանկութիւնն
ունեցաւ: Խորհրդարանը Յունիս Յին 50,000
Անգլ. ոսկի նուէր քուէարկեց Լորտ Քիչը-
նըրի, եւ Թագաւորը Դերակոմսի աստիճան
եւ պատիւ շնորհեց անոր, ժողովուրդը այսօր
(Յուլիս 12) պատենութիւն պիտի ունենայ
ցուցնելու անոր ծառայութիւններուն արժէքը
իրենց ճանչնալուն հաւաստիքը, եւ իրենց
երախտագիտութիւնը արտայայտելու այն
զինուորականին, որուն երկայնամիտ հա-
տառամտութիւնը եւ անդրդուելի որոշումը
պսակուեցան այսպիսի նշանաւոր յաջողու-
թեամբ:

ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄԸ ՆԵՂՈՒԹԵԱՆ ՄԵՋ ԵՐ

Պատիկ պատմութիւն մը, որ կ'ըսուի թէ
ճշմարիտ է իր բոլոր մանրամասնութիւննե-
րով, կը ցուցնէ Նիւֆընտլէնտի շան մը ու-
շիմութիւնը, նաեւ կը ծառայէ իբրեւ լաւ
օրինակ բարեկամութեան որ յաճախ կը տես-
նուի այն սուանդական թշնամիներուն, կա-
տուներուն եւ շուներուն, մէջտեղ:

1900ի ձմեռուան իրիկուն մը վերադար-
ձայ գեղէն, եւ տնէս ներս մտնելու միջո-
ցիս հանդիպեցայ շանս, Տըքի, գեղեցիկ Նիւ-
ֆընտլէնտի շուն մը, որ մոլեգնաբար կը ջա-
նար բալիսիւն մէջ ցատկել, բայց թոյլ չտըր-
ուեցաւ իրեն: Երբ համարանոցը հասայ եւ
բալիսիւն վար կ'իջնէի, շունս լզեց ձեռ-
քերս եւ վայրկեան մը ուղեց արգելել զիս
ձիերը արձակելէ, կատաղաբար հաչելով եւ
ուշադրութիւն չտալով իրեն ուղղած խիստ
խօսքերուս: Հարկադրուեցայ զանիկա համ-
բարանոց դնել, ուր կաղկանձեց, ոռնաց ո-
ղորմադին: Երբ ձիերուն հետ ներս մտայ,
ինծի հետեւեցաւ ամէն մէկ խոռոչի մէջ, եւ
լզեց ձեռքերս մինչ ձիերուն ծածկոցները
կը գնէի: Երբ ջուրի դոյլը առի եւ դէպ աղ-
բիւրը պիտի երթայի, շունը դոյլին կ'օթէր
մէկ կողմէն քաշեց ուժով, ջանալով, ինչ-
պէս հասկցայ յետոյ, զիս առաջնորդել ձի-
նին վրայ կոխուելով բացուած ճամբայէն:
Դոյլը ձիւնին վրայ ձգեցի, այն դիտաւորու-
թեամբ որ հասկնայի թէ շունը տկարու-
թիւն մը, բան մը ունի՞, բայց անիկա ան-
միջապէս ցատկեց ցանկին միւս կողմը, հետ
տանելով դոյլը: Եւ շուղեց ետ դառնալ երբ
կանչեցի զինք: Դարձայ տուն, եւ Տըք
ինծի հետեւեցաւ եւ ներս մտաւ հետս, թէ-
պէտ այդ ըրածը հակառակ էր կանոններուն

զորոնք ինք գիտէր: Տան մէջ ոռնաց եւ
կաղկանձեց շարունակ, մինչեւ որ ստիպ-
ուեցայ վար իջնել եւ արձակել զանիկա:
Բասան վայրկեան յետոյ նորէն սկսաւ ոռնալ
եւ բոլոր գիշերը շարունակեց միջոցներ տա-
լով: Առաւօտուն շունը նորէն ըսվա եկաւ
զրան մօտ: Ծածկուած էր ձիւնով, եւ ու-
րովհետեւ նորէն սկսաւ նախորդ գիշերուան
բաներն ընել, թոյլ տուի որ բերանն առնէ
ձեռքս, վասն զի ատոր փափաք կը յայտնէր,
եւ անոր հետ ճամբայ ելայ ձիւնին վրայէն,
ուր ոտքի ճամբայ մը շինած էր գիշերը: Այս
ճամբան կը տանէր աղբիւրին միւս կողմը
գտնուած անտառին եզրը: Հիմա շունը առ-
ջեւ կը վազէր, հաչելով եւ ազին շարժե-
լով: Յանկարծ կանգ առաւ, եւ երբ իրեն
հասայ, ահա կը կենար իմ սիրական կա-
տուիս քով, որ ոտքէն բռնուած էր աղուէսի
թակարդի մը մէջ: Կը թուի թէ շունը տաք
պահած էր կատուն գիշերը, անոր քով պառ-
կելով, եւ միայն բաժնուած էր անոր քո-
վէն տուն գալու եւ զիս արթնցնելու հա-
մար: Կատուն հանեցի թակարդէն, տուն
տարի եւ կրակին առջեւ դրի: Շունը իր
լեզուով օգնեց կատուն չորցնելու գործին,
լղելով անոր վիրաւորուած թաթիկը մէկ
անգամէն քանի մը վայրկեան: Կատունին
տուի տաքցուցած կաթ, զոր մերժեց: Տըք
քիչ մը լկեց եւ իր լեզուով կաթէն մաս մը
զրաւ կատունին բերանը, որուն վրայ կա-
տուն սկսաւ ինքնին խմել կաթը: Տըք կը
հաչէր ուրախութենէն, եւ հակեց անոր վրայ
ամէն օր մինչեւ որ կատուն կարող եղաւ
տնէն դուրս ելլել:

ՆՈՒԱՂՈՒՄ

Նուաղումի ենթակայութիւնը չէ այնքան
նշան տկար սրտի որքան արեան գրգռուած
չըջարեութեան: Անոր պատճառն է ուղե-
ղին անարիւնութիւնը, արդիւնք մարմնին
երակներուն ընդարձակման եւ հետեւապէս
ամբողջ արիւնին անոնց մէջ հոսելուն: Ու-
ղեղէն արիւնին այս բացակայութիւնը կ'ար-
գելէ սրտին գործողութիւնը եւ յառաջ կը
բերէ գիտակցութեան կորուստ: Հաւանօրէն
բոլորովին չգաղբիւր սրտին բաբախումը, բայց
այնպէս տկարութեամբ կը գործէ անիկա որ
բազկերակին զարկը չկրնար զգացուիլ: Թէ-
պէտ նուաղումը սաստիկ ըլլայ ալ, արդա-
րեւ դուն ուրեք կը պատահի անոր պատճա-
ռաւ յանկարծական մահ, եթէ սիրտը իրօք
հիւանդութիւն չունի: Իգտական սեռը արա-
կանէն աւելի ենթակայ է նուաղելու: Բայց
մինչեւ անգամ այրերու մէջ քիչեր կը գըտ-
նուին որ անգամ մը իրենց կեանքին մէջ
գէթ տկար զգացում մը, եթէ ոչ գիտակցու-
թեան իրական կորուստ, ունեցած չըլլան:
Նուաղումի ատեն ընելու առաջին գործն է
հիւանդը կռնակի վրայ պառկեցնել, եթէ
կարելի է՝ գլուխը ոտքերէն ցած, եւ այնու-
հետեւ թուլցնել բոլոր զգեստները: Ուժով
ուժով հողմահար շարժել երեսին. եւ երեքը
պաղ ջուր սրսկել կ'օգնէ արեան չըջարե-
ութիւնը կանոնաւորելու: Երբեմն քթին
տակ փետուր վառելն ալ օգտակար կ'ըլլայ:
Աղբի հոտուրտալն ալ աղէկ է, բայց ոչ ամ-
մանիայի ջուրը, վասն զի հիւանդը կրնայ
ըլլալ որ յանկարծ խորունկ չնչեւ եւ զօրա-
ւոր մաս մը ներս քաշէ այն կծու կազէն:
Օդին եւ բոլոր միւս ալքոլաւոր գրգռիչները
աւելի վնաս կու տան քան օդուտ կ'ընեն:
Անոնք որ նուաղելու են թափայ են, պէտք
է որ զգուշանան տաք սենեակներէ եւ տաք
լոգարաններէ եւ ամէն տեսակ գրգռիչներէ—
ալքոլէ, զօրաւոր թէյն եւ խահուէէ — եւ դժ-
ուարամար կերակուրներէ:

ՃԵՄԱՐԻՏ ԱՂՕԹՔ
(Տրբար Գ. Թախարեան)
6.

«Արդարին ջերմեանդ աղօթքը շատ ազդուութիւն ունի» (Յակ. Ե. 16) : «Տէրը արդարեւորէն աղօթքը կը լսէ» (Աւակ. ԺԵ. 29) :

Ահաւաստիկ վերոյիշեալ երկու ճշմարտութիւնք պարզապէս կը յայտնեն ու կը հաստատեն մեզ թէ ո՛րպիսի աղօթքներ են որ զօրութիւն ունին յինքեանս : Անտարակոյս ոչ քաղցրահնչիւն եւ հեշտալուր բառերով, գեղեցկահիւս նախագասութիւններով կամ խորիմաստ եւ փիլիսոփայական խորհուրդներով չարագրուած աղօթքներն են որ ունին զօրութիւն եւ ազդուութիւն, այլ սոսկ արդարեւոր ջերմեանդ աղօթքն է որ զօրութիւն ունի եւ ազդուութիւն ցոյց կու տայ ըստ կամայն Աստուծոյ : մատուցուած լինի ան ուսեալ թէ անուս, հարուստ թէ աղքատ, բարձր թէ խոնարհ դասակարգի անհատ : Բաւական է միայն որ աղօթքը ծնունդն ըլլայ կոտորած ու խոնարհ սրտի, բարեպաշտ եւ հաւատքով լի հոգւոյ, ճշմարիտ մտքի, անձնուրաց եւ աստուածավար կեանքի :

Ձի սոյնպիսի աղօթք մը պիտի ազդէ ազդէ թաղող նետի մը նման կ'ընթանայ ուժգին եւ անխոտոր ու կը զարնէ նպատակակէտին անթերի : Այո, «բարեք» ոչ մի աղօթքն է աննպատակ, ոչ մին անուշադիր, ոչ մին սովորական կամ անկենդան, հապճեպիւ կամ տարակուսական, վասն որոյ եւ ոչ մին անպատասխանի կը մնայ կամ ապարդիւն :

Կը յիշեմ պատմութիւն մը թէ ինչպէս անգամ մը Պօէր որսորդ մը եւ Ամերիկացի որսասէր մը միասնաբար գնացին այծեամ որսալու : Ամերիկացին մինչ փամփուշտներով կը ծանրաբեռնէր ինքզինքը, Պօէր որսորդը առաւ Բայն Բէյ փամփուշտ, Բայն Բէյ, Յայնժամ Ամերիկացին հարցուց զարմացմամբ թէ «Ինչո՞ւ չես ուղեր մի քանի հատ եւս առնել» : Պատասխանը եղաւ, «Իմ փամփուշտս առի» : «Այո, բայց» կրկնեց միւսը, «պէտք չունիս աւելի» : «Օ, ոչ», ըսաւ Պօէրը, «ես միայն մէկ այծեման պէտք ունիմ», որով Պօէրը յայտնեց իւր բարձրաստիճան հաւատքն ու վստահութիւնն՝ զարնելու որսը իւր առաջին հարուածովն միայն, առանց ունէ կորուստի : Հաւանականաբար Ամերիկացին եւս կ'ակնկալէր որսալ միայն մէկ այծեամ, սակայն բազում հրացանի հարուածներէ յետոյ անշուշտ : Ըստ իս այս օրինակը լաւ կը ներկայացնէ աղօթողներու տարբեր դասակարգերը :

Ո՛րչափ տիտուր է խորհիլ թէ մեր բազմաթիւ աղօթքները պղպշակներու կը նմանին, որք հազիւ թէ կ'երեւին եւ ահա չկան : Անոնք այնչափ անզօր, այնչափ անկենդան եւ խուսափուկ են որ հազիւ ծնունդ կ'առնուն բերնին մէջ եւ, ո՛հ, իսկոյն կը մարին ու կը մեռնին չրթանց ներքեւ : Մինչ ճշմարիտ աղօթքը անարգել կը հասնի Հօր Աստուծոյ ականջին եւ անկէ լիառատ օրհնութիւններով եւ բազմօգուտ պարգեւներով կը վերադառնայ՝ պսակել բազմակարօտ հէք զաւակը երկինքին, որ կը սպասէ իւր Հօրը առջեւ ծնրադիր եւ բազկատարած, լուռ եւ ուշադիր, բոլորովին վստահ նորա «Լայն բաց քու բերանդ եւ ես պիտի լեցընեմ» խոստմունքին : Ինչ քաղցրիկ խոստում, ինչ օրհնեալ յոյս հաւատացելոյն հոգւոյն : վասն այսորիկ անշուշտ նորա շրթներն չեն յոգնիր բնաւ աղօթելէ, ձեռքերը տարածուելէ եւ ոտքերն ալ ծնրադիր, որը ճշմարիտ է Գրիս-

տոս Յիսուս Աստուածորդւոյն եւ բոլոր Անձի եւ Բայն Անձ ապրող հոգիներուն համար ամէն զարու, ժողովրդի եւ ազգի մէջ :

Լսենք Դաւիթէ որ կ'ըսէ, «Բոլոր գիշերը տարածուած էր իմ ձեռքս ու չէր թունար (Սաղ. ՀԷ. 2), երեմիայէ, «Իմ աչքերս անդադար արցունք կը թափեն, ու քնաւ հանգրստութիւն պիտի չունենան մինչեւ որ Տէրը երկինքէն նայի ու տեսնէ (Ողբ. Գ. 49, 50) : Նոյնը ճշմարիտ էր Դանիէլի համար : Իր թշնամիներուն մահաշուք դաւաճանութեան միջոցին իսկ չկասեցաւ երբէք աղօթելէ, թէպէտ հետեւութիւնը չարաշուք կը թուէր : «Ուստի այս մարդիկը ժողովուցան ու Դանիէլը գտան որ իր Աստուծոյն առջեւ աղօթք ու աղաչանք կ'ընէր» (Դան. 2. 11) :

Պենտեկոստէն, օ, այդ ցանկալի ու ցնծալի, երանաւէտ եւ օրհնեալ, յիշատակելի ու պաշտելի օրն իսկ, կը տեսնենք թէ ծնունդն էր 120 երկսեռ հոգիներու տասնեակ մը օրերու միասնական եւ շարունակական բոցեռանդ եւ հոգեւունջ աղօթքներուն : Սուրբ մատենանը այդ առումը աղօթաժողովներու նկարագրութեան մէջ կ'ըսէ, «Ասոնք ամէնը միաբանութեամբ միշտ աղօթք ու աղաչանք կ'ընէին» (Գոր. Ա. 14) :

Բանտարկեալ Պետրոսի համար աղօթող եկեղեցին հւս, գիտակ եւ փորձառու աղօթքի գերագոյն եւ լիազօր ազդեցութեանն եւ արդիւնքին, երբէք չզաղարեցաւ անոր համար աղօթք մատուցանել : «Եկեղեցին անդադար աղօթք կ'ընէր Աստուծոյ անոր համար» (Գոր. ԺԲ. 5) : Պատասխանը անմիջական եղաւ :

(Շարունակելի)

ՆԱՄՈՒԿ ԽԱՐԵՐԻԿԵ

Դեռ մոռցուած չեն ու կը յիշուին խարբերդու Աւետ. միութեան եւ իր շրջանակի եկեղեցիներու նախանձելի դիրքն ու բարգաւաճ վիճակը, զորս դեռ մօտ անցելոյն մէջ ունէին մեր միւս երեք Աւետ. միութիւններու եւ անոնց եկեղեցիներու շարքին մէջ : Հաճելի էր ներկայ տեսնել տարեգլխոյ կրօնական համագումար ժողովներուն մէջ 30 եկեղեցիներու եւ նոյնչափ ու աւելի ալ քարոզչական կայաններու ներկայացուցիչ երէցներ, արտօնացեալ քարոզիչներ ու նուիրակներ թուով 80-100 : Տնտեսական տագնապի պատճառներով 7-8 տարիներ այս կրօնական ժողովները տեղի չունեցան մինչեւ 1901, երբ ներկայ երէցներու, քարոզիչներու եւ նուիրակներու ցանցառ թուով մը գումարուած ժողովոյն մէջ պաշտօնական մարմիններու ընտրութենէն ու կարգ մը կրօնական ու կրթական խնդիրներու նկատի առնուելէն յետոյ ի մեծ ցաւ ներկայից դիտուեցաւ թէ մեր հոգեւոր միութեան եկեղեցիներն ու ժողովուրդները ծնող ու շինող մեր կարող ու փորձառու պաշտօնեաները, իբր անգին հնութիւններ մեզի մնացած երեքէն զատ, ամբողջապէս փոխուած ըլլալէ զինի, 60-70 բեմերը լեցնելու համար այժմ դժուր իբր տասը ձեռնադրեալ երէցներ միայն կան : Այս դիտողութեամբ մեզի, մեր եկեղեցիներուն ու ժողովուրդներուն համար ամենակարեւոր ու կենսական հարցը ներկայացաւ թէ ինչ կրնանք ու պարտինք ընել անհովիւ ու անպաշտօնայ մնացած եկեղեցիներուն, բեմերուն ու ժողովուրդներուն համար : Այս կարեւոր հարցին ու անհրաժեշտ դարման պահանջող պէտքին ամենամօտ ու նպատակաշարժար պատասխան ու դարման նկատուեցաւ, ի մէջ այլոց, շրջիկ աւետարանիչ մը ու նենայալ առաջարկը, որ եւ միաձայն հաւա-

նութեամբ ընդունուեցաւ : Թէեւ ժողովը պատճառներ շատ ունէր յուսալու թէ այս շրջիկ աւետարանիչին ամսականին ու ծախուց դռնէ կէսը Պատ. միսիոնարք սիրով պիտի յօժարին վճարել, քանի որ խարբերդու ամբողջ շրջանակին եկեղեցիներուն համար իրենց կողմէ տարեկան միայն 60 ոսկիի աննշան գումար մը ծախք կ'ունենան, ի մեծ յուսահատութիւն, չըսեմ նաեւ ի մեծ ցաւ, ժողովին, այս մասին Պատ. միսիոնարաց հետ բանակցելու դրկուած յանձնախումբը կը դառնայ տեղեկագրել թէ Պատ. միսիոնարք կ'ըսեն, «Մէկ փարա չունինք տալու» : Պատ. միսիոնարաց շրջիկ աւետարանիչի օգնել չյօժարելուն վրայ, ժողովին կը ներկայուի իբր երկրորդ դարման այս կարեւոր ու էական հարցին, կեանքերին Տէրոջը ծառայութեամբ անցուցած ու իրենց ապրած ու գործած շրջանակներէն վարուք անբասիր ու կեանքով անմեղադրելի վկայուած այն ատեն Պարոն իսկ այժմ Պատ. Մարտիրոս Եշիլեանի եւ Պարոն Յակոբ խաղօնանի ձեռնադրութեան խնդիրը : Ասոնք կը խոստանան շրջիկ ու պաշտօնավարել առանց Եկեղեցական միութեան կամ որեւէ տեղէ որոշեալ ամսական մը պահանջելու, այլ գոհ ըլլալով միայն բարեսիրտ անհատներու եւ եկեղեցիներու յօժարակամ ընծաներով : Այս մասին մէկ քանի թեր ու դժմ դիտողութիւններէ ետքը վերջապէս քուէի առաւելութիւնը ի նպատակ ձեռնադրութեան ըլլալով՝ եկեղեցական միութեան Գործադիր ժողովին յանձնարարուեցաւ տեսնուիլ ձեռնադրելիներուն հետ ու կատարել ձեռնադրութիւնը յարմար ատենին : Ինչպէս ու Աւետ. Երկրորդները գիտեն թէ այս ձեռնադրելիներէն միայն Պատ. Մարտիրոս Եշիլեանի ձեռնադրութիւնը կատարուած է Միութեանս նախագահ վեր. Աստուածատուր Անդրէասեանի ձեռամբ : Այս ձեռնադրութիւնը միայն մէկ պաշտօնէի ձեռամբ կատարուած ըլլալով՝ եթէ ոչ Եկեղեցական միութեան խնդրոյն ծառայօթ պաշտօնեաներուն, գէթ հասարակութեան ու լրագրերուն մէջ կարգ մը սխալ մեկնութիւններու ու կարծիքներու եւ թեր ու դժմ գրութիւններու տեղի տուած ըլլալով, Եկեղեց. միութեան կրօնական ժողովոյ ամսոյս 19ին եւ 20ին ունեցած պատահական գումարումներուն մէջ կարգ մը կարեւոր խնդիրներու հետ այս ալ նկատի առնուեցաւ եւ գտնուեցաւ թէ պաշտօնեաներուն ձեռնադրութեան ներկայ չգտնուելուն պատճառը ձեռնադրութեան օրուան մասին կազմուած թիւրիմացութիւն մը միայն եղած ըլլալուն հետ մէկտեղ, կարծուածին ու Բայն Բէյի մէջ ներկայուածին հակառակ, ոչ ձեռնադրութեան ջատագով երէցները գաղափարին ու տեսութիւնին փոխած են այս մասին, ոչ ալ Պատ. Թորոս միսիոնարաց ազդեցութեան ներքեւ Պատ. Կիրակոսը ետ կենալ համոզելու գացած է, եւ ոչ ալ Աւետ. Երկրորդները մէջ ներկայուածին համեմատ Եկեղեց. միութեան երէցներն ու եկեղեցիները «անվաւեր» ու «ապօրինի» կը նկատեն ձեռնադրութիւնը՝ միայն Պատ. Աստուածատուրի ձեռքը կատարուած ըլլալուն համար : Ներկայ ամբողջ պաշտօնէութիւնը, առանց բացառութեան, ձեռնադրութեան վստեքակալութեան ու օրինաւոր ըլլալուն եւ Պատ. Մարտիրոսի Եկեղեց. միութեանս իբր աւետարանիչ-երէց ձանչցուելուն հաւանութիւն ու քուէ տուաւ, քանի որ ձեռնադրութիւնը արդէն 1901ի համագումար ժողովին մէջ որոշուած էր :

Եկեղեց. միութեան կրօնական ժողովոյ այս պատահական գումարման մէջ տեսնուած ու խորհրդածութեան առնուած մեր եկեղեցական ու կրօնական գործերուն մէջ կենսականութիւն ունեցող մէկ քանի խնդիրներու կարգադրութիւնները թողելով որ ժամանակը երեւան բերէ, կու գամ խնդրութեամբ արձանագրել ու ծանուցանել թէ մեր անհովիւ ու անպաշտօնեայ մնացած եկեղեցիներուն ու բնակիչներուն համար չըլիկ աւետարանիչ մը ունենալու անցեալ տարւոյ անյաջողութեան մասնուած փափաքը այժմ լեցուած ունինք շնորհիւ Տր. Միքայէլ Էֆ. Յակոբեանի, որ իր ծանօթ կրօնասիրութեամբը խոստացած է տարեկան 50 Օսմ. ոսկի տալ եկեղեց. միութեան ընտրուած յանձնախմբի մը ձեռքը անուանելի չըլիկ աւետարանիչ մը :

Եկեղեց. միութեան կրօնական ժողովը, իր ջերմ շնորհակալութիւնը յատուկ յանձնախմբի մը ձեռքը առանձին յիշեալ բարեսիրտ Տոքթորին յայտնելէն զատ, հրապարակաւ ալ ներկայելուն հետ կու գայ մաղթել որ այս գովելի ու օրինակելի ձեռնարկին հետեւողներ շատ ունենայ մեր հարուստ դասակարգէն :

Ձեմ կրնար տեղեկագիրս վերջացնել առանց խօսք մըն ալ ըսելու եկեղեց. միութեան այս կրօն. ժողովոյ վերջին ժամուն վրայ, որ ընդհանուր հաւանութեամբ յատկացուած էր Հաղորդութեան Աբ. Խորհրդի մատակարարութեան :

Բարեբաղդ զուգահիշութեամբ մը այնպէս պատահած էր որ նոյն օրերը Գերման որբանոցը «սրբացման ժողովներ» անուն հոգեշունչ ու օգտակար աղօթքի ժողովներ ունէր, որոնց հրաւիրուած էր նաեւ եկեղեց. միութեան ընդհանուր պաշտօնէութիւնը : Այս ժողովներուն մէկէն անմիջապէս առաջ մեր գործի ժողովները վերջացած ըլլալով, անմիջապէս յետոյ Գերման որբանոցի երէց Պատ. Պետրոս Կարապետեանի տան վերնատանը մէջ պարզուկ սեղանին շուրջը կը բուրձնէր թուով 13 ծառաներ Յիսուսի, երբ մեր երկու ծերունի հայրերը, Պատ. Աստուածատուր եւ Պատ. Կիրակոս, առանց քարոզի, վասն զի նոր արձակուած էինք որբանոցի ժողովէն, հացին ու գինիին բերաւոր ցորենի ու խաղողի անջատ հատիկներու հիւլէներովն կազմուած վերաբանութիւններով մէյմէկ կարճ Ժապարակի ուղերձներով Յիսուսի աշակերտներուն մէջ գտնուած խորհրդաւոր միութիւնը ներկայելով, յաջորդաբար, խոր լուծեան մէջ, բայց ազդու եւ անուշ սպաւորութեան մը ներքեւ, կը մատակարարեն Աբ. Խորհրդը, որմէ յետոյ ներկայից խումբը յոռնկայ՝ ձեռք ձեռքի տուած, նուիրական սեղանին շուրջը շրջանակ մը կազմած՝ զուարթ գէմքերով, ուրախութեան արցունքոտ աչքերով եւ ներքին բերկրանք կ'երգեն, ձեռքայր ենք մենք, մէկ Հօր որդիք» Հաճելի ու քաղցր-տապաւորութիւններու ներքեւ կը բաժնուինք, յառաջիկայ Հոկտեմբերին մեր Աւետ. միութեան ընդհանուր ժողովը ունենալու որոշումով :

Կու գամ խնդրել բոլոր ընթերցողներէդ որ աղօթէք մեր Աւետ. միութեան բոլոր եկեղեցիներուն՝ ի մասնաւորի անհովիւ մնացած ժողովուրդներուն համար :

ԱՐՄԵՆԱԿ Հ. ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Բարսեղաբ

Խաչէրդոս Աւետ. Միութեան

ՆԱՄԱԿ ՎԱՆԵ

Այս տարի, առաջին անգամ ըլլալով, Վանայ Ամերիկեան Վարժարանը բուն դպրոցի

դասընթացքէն դուրս ուրիշ աւելի բարձր կարգ մը ունեցաւ շրջանաւարտ հանելու : 1899 տարուան շրջանաւարտներէն եւ որբանոցի աշակերտներէն չորսը, Պարոնայք Արմենակ Ղազոեան, Եղիազար Ռշտունի, Ղեւոնդ Յակոբեան եւ Գաբրիէլ Պետրոսեան, մէկ տարի զանազան տեղեր ուսուցչական պաշտօն վարելէ վերջ Պատ. Միսիոնարութեան կողմէն վերափոխուեցան ուսումնին շարունակելու եւ իրենց մտաց կրօնական ու պատմական հորիզոնները աւելի ընդլայնելու : Սոյն պատանի-երիտասարդները 1900ի Սեպտեմբերին սկսեցին իրենց «Յետ Ընթացաւարտութեան» ուսման շրջանը, որ երկու տարի տեւեց : Այս շրջանին մէջ յիշեալներու մտաւոր զբաղումն եղաւ զբաղաւորապէս Սուրբ Գիրք իւր մեկնական ձեւերով, որոնց դասաւանդութեան հոգը Պատ. Միսիոնարք Տր. Բէյնոլտս եւ Տր. Ըլլըր ստանձնեցին : Ի դէպ է յիշել նաեւ թէ բոլոր այս դասերը աւանդուեցան Անգլիկէն լեզուաւ, միսիոնարաց անձնական տան յարակից սենեկի մը մէջ, որ կը ծառայէր նաեւ իբրեւ նշարան սոյն ուսանողաց : Ասոնք իրենց կրօնական դասերէն զատ ընդարձակօրէն ուսան նաեւ ընդհանուր պատմութիւն, Բրիտանիական եկեղեցւոյ պատմութիւն, Տոմային եկեղեցւոյ պատմութիւն, Թուրքերէն եւ Հայերէն գրաբար լեզուները : Այս շրջանաւարտներէն իւրաքանչիւրը քսան ռոպլէ ժամանակ գրաւեց իւր ճառը արտասանելու համար :

Ուղերձողներէն առաջինը եղաւ Վեր. Տր. Բէյնոլտս, որ կարգ մը յորդորականներ խօսելէ ետքը հրաւիրեց զՀամարձում Էֆ. Երամեան : Սա հրապարակաւ գովեց ընթացաւարտ Պարոնները իրենց ցուցած ջանասիրութեան եւ յամառ յարատեւութեան համար, ապա միսիոնարաց ուղղելով խօսքը բարեկամաբար թելադրեց որ իրենց սկսած «Յետ Ընթացաւարտութեան» ուսման դասընթացքը չդադրեցնեն, այլ տարուէ տարի նոր նոր աշակերտներ պատրաստելով զրկեն զանազան զիւղեր՝ կրթելու եւ քարոզելու : Տր. Ըլլըր եւս յորդորական ուղերձ մը խօսելէ ետքը Առաջնորդական տեղապահ Ստեփան Ծ. Վ. Աղաղատեանց հրաւիրուեցաւ խօսելու, որ իւր զեղուն շնորհակալութեանց հաւաստիքը ժողովրդի կողմէն միսիոնարաց ներկայացուց եւ «Պահպանիչ»ով մը հանդէսն փակեց :

Մէկ ժամու միջադադարէն վերջ սկսեց բուն դպրոցի շրջանաւարտից հանդէսը : Սեւանկար պատկերներով, ձեռագործներով եւ կայսերական թուղթով եւ Ամերիկեան դրօշակով զարդարուած հանդիսասրահը ի էր երկսեռ հոծ բազմութեամբ մը, որոց ի շարս կը բազմէին Վսեմ. Կուսակալ Թահիր փաշա, Ֆէրիք Հիւսնի փաշա, Կուսակալի Վսեմ. օգնական Յովհաննէս Ֆէրիտ պէյ, Առաջնորդական տեղապահ, եւ Թուրք պաշտօնէից մէկ քանին : Դպրոցի շրջանաւարտք թուով տասնեւվեց էին, որոնցմէ տասը որբանոցէն եւ մնացած վեցը ցորեկօթիկ աշակերտներէն : Ասոնց ճառախօսութիւնները, որ առ առաւելն հինգ հինգ ռոպլէ կը տեւէին, երբեմնակի կ'ընդմիջուէին Հայերէն կամ Թուրքերէն քաղցրանուագ երգասացութիւններով :

Ճառերէն վերջ դպրոցիս փոխ տեսուչ Սահակ Էֆ. Դարբինեան երկար եւ յորդորական ուղերձ մը խօսեցաւ : Տր. Բէյնոլտս եւս ընթացաւարտից խրատներ ուղղեց, ապա Թուրքերէն գրուած մը դպրոցիս այցելու

ուսուցիչներէն միոյն յայնձնեց որ կարգաց հրապարակաւ : Սոյն կարճ գրուածով Տոքթորը ուղեց յայտնել իւր անկեղծ շնորհակալութիւնը առ բարեխնամ Կառավարութիւն, յետ որոյ գրուածքը իւր ձեռքով մատուց Նորին Վսեմութեան : Յովհաննէս Ֆէրիտ պէյ Թուրքերէն ատենախօսութեամբ մը փոխադարձաբար գովեստներ եւ շնորհակալութիւններ ուղղեց առ Ամերիկեան միսիոնարութիւն :

Վսեմ. Կուսակալը բարեհաճութիւն ունեցաւ իւր իսկ ձեռքով բաշխել շրջանաւարտից մրցանակները — իրենց ուսման վկայականները : Աշակերտներէն մին ողջերթի ճառ մը կարգաց, եւ ընթացաւարտք երգեցին իրենց հրաժեշտի տխրազգեցիկ երգը : Հուսկ ապա Առաջ. Տեղապահը «Պահպանիչ»ով փակեց աւուրս երկրորդ հանդէսը :

Յետոյ դպրոցիս յարակից մեծ եւ շքեղապէս զարդարուած մէկ սենեկին մէջ Վսեմ. Կուսակալ Թահիր փաշա, Ֆէրիք Հիւսնի փաշա, Յովհաննէս Ֆէրիտ պէյ եւ իւր տիկինը, ուրիշ Թուրք պաշտօնեայք, կրթական եւ այլ պաշտօնէից ուսնայք, եւ պատուաւոր քաղցրեկի պատուասիրուեցան նուագածութիւններով, երգերով, օշարակով, պաղպաղակով եւ կեռասով : Յետոյ Ամերիկեան Վարժարանաց երկսեռ բոլոր ընթացաւարտները, որ ներկայ կը գտնուէին քաղաքիս մէջ, պատուասիրուեցան նոյն սենեկին մէջ :

Վան

Կ. Յ. ՇԱԼՅԱՆ

ԱԶԴԵՐ

ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԳՈՒԼԷՃ ԱՂԱԿԱՆՑ

ԻՍԿԻՍԱՐ

Վարժարանը պիտի վերաբացուի Սեպտ. 16ին : Գիշերօթիկ աշակերտուհիները կը սպասուին 15ին : Նոր աշակերտուհիներու ընդունելութեան համար նամակով դիմել Տնօրէն Տր. Փաթրիքի, կամ ուղղակի վարժարանը յետ Սեպտ. 1ի : Նամակները զբաղեցուցնեն Անգլիական նամակատան կամ Պայպըլ Հաուսի միջոցով :

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐժԱՐԱՆ

ՊԱՐՏԻՋԱԿ

Վարժարանիս նոր տարեշրջանը կը սկսի Սեպտ. 10 (Ն. Տ.) չորեքշաբթի : Տարեթոշակն է գիշերօթիկներուն համար 16 ոսկի Օսմ. որուն կէսը վճարելի է Սեպտեմբերի սկիզբը, եւ միւս կէսը Յունվարի մէջ :

Վարժարանիս տնօրէնին որդին, Մր. Ռ. Չէյմպըրս, Բանատայի մէկ նշանաւոր համալսարանին մէջ փայլուն ընթացք մը աւարտելէ եւ Ռուսիոյ Ալեքսանդր տիտղոսին արժանանալէ վերջ, կը վերադառնայ յառաջիկայ տարի, ստանձնելու համար հաստատութեանս Անգլիկէն դասերուն մեծագոյն մասը, նախապատ. կարգերէն մինչեւ բարձրագոյն կարգը : Եւ աշակերտները վարժեցնելու համար այդ լեզուաւ ինչպէս գրեւոր նոյնպէս խօսելու մէջ, իր դասախօսութեան լեզուն պիտի ըլլայ միայն Անգլիկէն : Միեւնոյն ժամանակ, պիտի շարունակուին Անգլ.-Հայ. թարգմանութեան վարժութիւնները բնիկ դասատուներու խնամքին տակ :

Ձութակահարութեան կանոնաւոր դաս պիտի տրուի փափաղող աշակերտներուն տարեկան 2 Օսմ. ոսկիի յաւելուածական վճարումով : Վարժարանիս պարտէզին կցուեցան վերջերս ընդարձակ գետիկներ, որոնք նոր զիւրութիւններ պիտի տան աշակերտներուն զբօսանքի ժամերը աւելի հաճելի ընելու : Աւելի տեղեկութիւններու համար դիմել Մր. Ռ. Փիթի, Պայպըլ Հաուս, Կ. պոլիս, կամ վարժարանիս Տնօրէն Տր. Ռ. Չէյմպըրսի, նամակները ուղղելով Պայպըլ Հաուս :

Ե. Բ. ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿԻՐԱՅԵՐԵԱՑ ԱՂԱԿԻՅՈՂՅԱՆ
Պայպըլ Հաուսի մատրան մէջ ժամը 6 1/2ին (Ը. Թ.) :

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Շաբաթ վեհ. Սուլթանը հեռագրով շնորհաւորեց Անգղիոյ էտուերտ Է թագաւորը իր թագ դնելուն առիթով եւ Ն. Վեհափառութիւնը հեռագրով իր շնորհակալութիւնն յայտնեց, Նոյն օր Անգղիական դեսպանատան պահականաւին եւ մատրան մէջ յատուկ պաշտօն կատարուեցաւ նոյն առիթով եւ խրախմանութիւններ եղան, զիշերն ալ լուսավառութիւն : Վեհ. Սուլթանին կողմէ յատկապէս զրկուած նուագածուններու խումբ մը իր անոյշ նուագածութիւններով փայլ տուաւ սոյն խրախմանութիւններուն եւ լուսավառութիւններուն :

Վեհ. Սուլթանը Բ. Դրան հրամայեց կարգ մը յանձնաժողովներ կազմել, որպէս զի տէրութեան ամէն կողմերու հարստութեան բնական աղբիւրներուն շահագործումը քաջալերելու, այսինքն հանքերը բանցնելու, գետերը իրենց չընկալքը ոռոգելու յարմար վիճակի վերածելու, անտառները պահպանելու եւ շահագործելու եւ երկրագործութիւնը ամէն կերպով կատարելագործելու միջոցներ գտնեն ու յանձնարարեն : Միանգամայն հրամայեց հոգ տանել որ այդ յանձնաժողովներուն ձեռնհաս անձեր միայն անդամ անուանուին :

Վեհ. Սուլթանը, լսելով որ Ֆէսցի երկու երեք հարիւր ուխտաւորներ Սիւրիոյ եղերքը նաւարեկ եղած են եւ չեն կարող իրենց տեղերը վերագտնալ, տեղային կառավարութեան հրամայեց ուտեստ, հագուստ եւ ճամբու ծախք տալ յիշեալ արկածեալներուն : Ֆէսի կառավարիչը հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնեց Ն. Կ. Վեհափառութեան եւ խոստացաւ ինքնագիր գրութիւն մը եւս յղել յատուկ պատուիրակի մը ձեռամբ :

Կայս. կառավարութեան եւ Փորթուկալի կառավարութեան միջեւ գոյացած համաձայնութեամբ մը Կայս. կառավարութիւնը ներկայացուցիչ մը պիտի զրկէ Լիզպոն, Փորթուկալի կառավարութիւնն ալ ներկայացուցիչ մը պիտի զրկէ Կ. պոլիս :

Երկու նշանաւոր բնախոյզներ, Տր. Փինթըր եւ Տր. Զէտէրպաուըր, որոնք Գայսէրիի էրճիաս լեռան վրայ բուսաբանական եւ կենդանաբանական խուզարկութեան ձեռնարկած էին, բաւական յաջողութիւն ձեռք բերելով վերադարձան : Այս գիտունները յիշեալ լեռան գագաթն ելլելով ստուգեցին թէ անոր բարձրութիւնն է 3,850 մետր : Կըսուի թէ անոնց բուսաբանական եւ կենդանաբանական հաւաքածոն բնապատմական կատարելութեամբ արժէ կրնայ դարձ ըլլալ : Գիտունները էրճիաս լեռան եւ սահմանակից լեռներու լուսանկարները առած, տեղագրականներ պատրաստած եւ չափական շատ զննութիւններ կատարած են :

Կայս. հրամանագիր մը, նկատելով որ Գոնեայի կուսակալութեան բնակիչներուն մէկ մասը լեռնային ամառանոցներ քաջուած է եւ միւս մասն ալ աղքատ է, պատժէ ազատ կը կացուցանէ ճամբու տրոց մինչեւ 1317 տարւոյն վերջը զիջուած հին պարտքերը եւ կը պատուիրէ այսուհետեւ ճամբու շինութեան տուրքերը ամէն տարի առանց պատժի գանձել մինչեւ տարւոյն փետր. ամսոյն վերջը :

Ձեռնհաս իշխանութիւններուն հրահանգ տրուեցաւ որ ամէն պարագայի մէջ օսմանեան մէկ նաւահանգիստէն ուրիշ մը ղըրկուող օտար ապրանքներէն, որոնց նմանը

կը գտնուի գաւառներու մէջ, հարիւրին 2 տուրք առնուի զինուորական պատրաստութիւններու ինպստ, իսկ հարիւրին 1 տուածութեան տուրք, երբ օտար երկիր ղըրկուին :

Ձեռնհաս իշխանութեան ծանուցուեցաւ թէ պէտք է թէմէթթիւի տուրք առնել քաղաքային բժիշկներէն եւ թէ սակայն այդ տուրքէն ազատ կացուցանող Կայս. հրամանագրին թուականէն առաջ զիջուած պարտքերը պէտք է գանձել :

Վերջին երեք տարիներուն մէջ տէրութեան հանքերէն 46 քիւօ ոսկի եւ գրեթէ 15 հազար քիւօ արծաթ հանուած է :

Զէյթունպուրնուի փամիւռչաի Կայս. գործարանին պղնձի պէտքը կը հոգացուի Արդնի մատենի հանքերէն : Կայս. հրամանագիր մը կը պատուիրէ նոյն գործարանին համար տարին կանոնաւորապէս 400,000 քիւօ զուտ պղինձ յանձնել թնդանօթարանի վերատեսչութեան :

Ռուսիայէ մայրաքաղաքս հասած Հապէշ պատուիրակութեան պետ Ապոււնա Մաթէոս Եպսկ. Վեհ. Սուլթանին ներկայանալով, Ն. Կ. Վեհափառութեան մատոյց Հապէշի Մենելիք Կայսեր ինքնագիր մէկ նամակը :

Պետական խորհուրդը ձեռնարկած է Գոնեայի կուսակալութեան Պուլկար լեռան հանքը գիտական մեթոտով բանցնելու տեղեկագիրը նկատողութեան առնել :

Անգղիոյ Թագաւորը ասպետութեան կարգ շնորհեց Ուուստ փաշայի :

Մ. Ալպէր Ֆէվրէ, որ չորս տարի առաջ Փարիզէ մեկնեցաւ ոտքով աշխարհի շրջանն ընելու նպատակով, 25 հազար հազարամետր ճամբորդելէ եւ 60 ղոյգ կօշիկ մաշեցնելէ ետքը մայրաքաղաքս ժամանեց : Թէեւ չորս տարիէն այդ շրջանն ընելու համար գրաւ դրած էր, հիւանդութիւն եւ չքաւորութիւն արգելք եղան անոր յաջողութեան : Մարդը մայրաքաղաքէս պիտի երթայ Սիւրիա, Եգիպտոս եւ Ամերիկա, յետոյ պիտի վերադառնայ Ֆրանսա :

Պուլկարիոյ եւ Բոււմանիոյ սահմանագիծի խնդրին համար կարգուած յանձնաժողովը իր նիստերը կը շարունակէ Տօպրուճայի մէջ, ինչորդ զիւրացնելու համար պատուիրակները իրենց կառավարութիւններուն յայտնած են թէ պէտք է չորս նոր ճամբաներ չինել, երեքը Օսթրովի գաւառին մէջ, մէկն ալ Մանկալիոյ մէջ : Բոււմանիոյ պատուիրակները առաջարկած են նաեւ որ մաքսատուէն անցնողները քննելու համար պաշտօնեաներ անուանուին :

Թահիրէ-է-Կը գրէ թէ Կ. պոլսոյ Յունական դեսպան Մալրոքորտաթօ իշխան Աթէնքի մէջ տեսակցութեան մը միջոցին սապէս խօսած է. «Թէ թուրքիոյ եւ Յունաստանի փոխադարձ յարաբերութիւնները շատ սերտ եւ բարեկամական են՝ տարակոյս չվերցնել : Երկու պետութիւններն ալ ջանադիր են աւելի ամրապնդել բարեկամական այդ յարաբերութիւնները, եւ առ այժմ երկու պետութիւններուն միջեւ անհամաձայնութեան պատճառ եղող ոեւէ խնդիր չկայ, եւ ամենայն հաւանականութեամբ այսուհետեւ ալ պիտի չըլլայ » Մալրոքորտաթօ իշխան Աթէնքէ ճամբայ ելած է դէպի Կ. պոլիս : Տեսակցութեան մը մէջ Յունաստանի նախարարապետ Մ. Զայիմիսի ըսած է թէ յառաջիկայ երեսփոխանական ընտրութիւններուն ժամանակ ընտրելի պիտի ներկայանայ, ուստի եւ Երեսփ. Ժողովին լուծուելէն ետքը պիտի հրաժարի դեսպանական իր պաշտօնէն :

Հնտախտը այս շաբաթու լոկ Եգիպտոսի մէջ ունեցաւ զոհ : Գահիրէէ հասած լուրերէն կը տեսնուի որ Խախտ փոխան ծաւալելու սկսած է նուագիլ : Աղեքսանդրիոյ մէջ երեքմօրը մէկ երկու դէպք կը պատահի, երեքմօրը Խախտ հոն աւելի սաստկացած եւ ծաւալած է : Եմէնի կողմերը դէպքերը սակաւացած են : Յուսալի է որ Եգիպտոսի մէջ ժողովուրդը մաքրութեան կանոններուն ուշադիր ընելու եւ Խախտի ծաւալման առջեւ անհետ ջանքերը, նմանապէս Սեւ Մովսէսի դերքը եւ անապատին կողմերը հաստատուած առողջապահական շէնքերը բաւական պիտի ըլլան թոյլ չտալու որ Խախտ տէրութեան ուրիշ կողմերը փոխադրուի : — Աղեքսանդրիոյ մէջ ժամտախտի միայն մէկ դէպք պատահեցաւ :

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսական ընտրութեան համար Սեպտ. 19ին (Հ. Տ.) ընտրողական ժողով մը պիտի գումարի Ատանայի մէջ : Կաթողիկոսական Պատուիրակ Տ. Մովսէս Եպսկ. Կէօմրիւկճեան, որ պիտի նախագահէ ընտրողական ժողովին, 50 սակի ընդունեցաւ իրեն ճամբու ծախք եւ հինգշաբթի ուղեւորեցաւ իր պաշտօնատեղին : Սրբազանը կիրակի Փրոֆ. Յակոբոս Էֆ. Ճէճիգեանի այցելութիւն տուաւ անոր բնակարանին մէջ, ուր հիւրընկալուած էր Արմաշի զպրեկանքին փոխ վանահայր Դուրեան Եղիշէ Սրբազան : Այս առիթով երկու եպիսկոպոսները եւ Փրոֆ. Էֆ. շատ սիրալիր եւ անկեղծ տեսակցութիւն մը ունեցան : — Տեղային Հայ թերթերէն ոմանք Արմաշեան վարդապետներէն ոմանց դէմ քննադատականներ հրատարակեցին, ցոյց տալով թէ անոնք երեքմօրը իրենց գրութիւններով եւ խօսքերով Հայ եկեղեցւոյ վարդապետութիւններուն հակառակ բաներ կը յայտնեն : Արդ, նոյն վարդապետներէն ոմանք ձեռնարկած են հերքումներ հրատարակել : Խնդրին այս կերպով նկատողութեան առնուիլը կրնայ աղէկ նշան համարուիլ, վասն զի ժողովուրդը կը վարժուի ուշի ուշով քննել եկեղեցականներու խօսքերը եւ գրութիւնները, միւս կողմէ եկեղեցականներն ալ կ'աշխատին հաստատել իրենց յայտարարութիւնները : «Կարծիքներու ընդհարումէն ճշմարտութեան կայծեր կ'արձակուին» — Ըստ Արեւելի, Մատրասէ գրուած է թէ տեղւոյն Հայերը հոգեւոր հովուի մը պէտք ունին, թէ անոնք պատրաստ են մեծ գումարներ նուիրել կամ կտակել ինպստ կրթական, եկեղեցական եւ բարեգործական հաստատութիւններու, թէ նոյն վիճակին մէջ կը գտնուին նաեւ փեքիւր եւ շրջակայից Հայերը եւ թէ Փեքիւրի մէջ չորս Հայ կայ, որոնց մին կառավարական բարձր պաշտօն ունի, մին փեքիւր արքունի բժիշկներէն է, մին զինուորական վարժարանի շրջանաւարտ եղած է եւ միւսը թէյի նշանաւոր վաճառական է : — Տրապիզոնցի Յովակիմ Էֆ. Թոփապալեան, որ անցեալները մեռաւ Պէյրութի Գերմանական հիւանդանոցին մէջ, օրինական եղանակով 400 ոսկի կտակած է Սր. Փրկչի հիւանդանոցին, եւ այդ գումարը տոկոսով կը գրտնուի Երուսաղէմի Յունաց վանքը : — Պ. Մ. Տէրտէրեանց, որ Շուշայի օտ Ավուր Միւրիշի մէջ ծնած է 1867ին, Պերլինի մէջ բժշկութեան վկայական առաւ շատ փայլուն յաջողութեամբ : Արդէն 1897ին նոյն քաղաքին մէջ Փիլիսոփայութեան վարդապետի տիտղոս առած էր : — Մուրատ-Ռափայեան վարժարանի աշակերտներէն Տիգրան Մալարեան եւ Յարութիւն Մինասեան ալ բժշկական եւ վիրաբուժական ուսմանց շրջանն աւարտեցին Փատուայի համալսարանին մէջ : — Բարերար անձ մը խոստացած է, կ'ըսուի, 1,000 ոսկի նուիրել ինպստ Գումափաթի մայր եկեղեցիին նորոգման, պայմանով որ յետ մահու թաղուի նոյն եկեղեցիի շրջանակին մէջ :

